

ดวงดาวกับลางบอกเหตุในประวัติศาสตร์

เหตุอุบาทรสมัยพระยาเมืองเกษเกล้า

ที่นี้จักกล่าวเหตุอุบาทรอันปรากฏในรัชสมัยพระยาเมืองเกษเกล้าก่อนแล ปีกดยี่ สักราชได้ ๘๙๒ ตัว ไฟไหม้โรงหลวงหลังเจ้าพระยาเมืองแก้ว สร้างนั้นเสีย ปีรว้งหมา สักราชได้ ๘๙๓ ตัว เดือน ๖ ไฟไหม้บ้านท่าแพ เสียของคนทั้งหลายมากนัก เจ้าพระยาเกษแม่ลูกยาหลานทานเงินแก่ชาวท่าแพ พูน ๒ หมื่นเงิน ปีเต่าสี่ สักราชได้ ๘๙๔ ตัว ปกโรงหลวงหลังหลวงแทน ปีก่าสี่ สักราชได้ ๘๙๕ ตัว เจ้าพระยาเกษ เอาแขกใต้ไปไหว้พระธาตุละพูน ถึงเดือน ยี่ออก ๘ ค่ำ เม็งวันไทกาบยี่ ยามกลอง คราด หันอุบาทรผีพุ่งไต้ ในอากาศทั่วทิศทั้งมวลหันอากาศเป็นดั่งดาวขิดนั้น ถึงเดือน ๓ ไม้หมากยังเมืองหนองขวางต้นใหญ่พอดกปลี รุ้ยย้ายคลาจากที่ไปทั่วทิศทั้งมวล หนเหนือไปพูน ๑๑ วา ปีกาบส้าสักราช ๘๙๖ ตัว เดือนเจียง มหาเทวีโนชา แม่พระยาเกษสุรคุด กล่าวด้วยเหตุในสมัยพระยาเมืองเกษเกล้าก็บวรมวลลง เท่านั้น ก่อนแล

เหตุอุบาทรในสมัยพระยาแม่กุ

กล่าวด้วยอุบาทรในรัชสมัยพระยาแม่กุก็ปรากฏมีดังนี้แล ปีรวายยี่สักราช ได้ ๙๑๘ ตัว เดือนยี่ พระเป็นเจ้าแม่กุเสด็จไปกระทำบุญพระมหาธาตุลำปางยังเมือง ตาล^{๕๗} หันอุบาทรเกิดมี ๒ อันเยื้อง ๑ หันรูปผ้า เป็นนาคเทียวเอาหัวเมื่อวันตก เอา หางเมื่อวันออก เอาหลังเมื่อเหนือ ท้องเมื่อใต้ ยาวพูน ๗ วาปลาย

อันหันดาวพฤหัสบดีเป็นคว้นเป็นทาง ทวนกระแสนือเหนือนานเดือนปลายจึง หาย ถัดนั้นมาปีเมืองสี่ สักราชได้ ๙๑๙ พ้ามังทราหงสาวดีเข้าเวียงพิงค์ ถึงวัน เดือน๗ เป็ง วัน ๗ ไท ยามกลองงายได้เวียงเชียงใหม่แล

^{๕๗} ปัจจุบันอยู่ในเขตตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

เหตุกลางอันมานจักเสื่อมถอยฤทธิ์จากล้านนา

ที่นี้จักกล่าวเหตุกลางอันมานจักเสื่อมถอยฤทธิ์ไปจากเวียงเชียงใหม่ก่อนแล สักราช ๑๑๓๐ ตัว ปีเป็กใจ ฉัตรธาตุมืองแซ่หนองหักกล เดือน ๙ แรม ๖ ค่ำ เอาฉัตรธาตูละพูนขึ้นต่าง อภัยคามณีตายแล้ว แมงเหนมวยคามณีมาแทน อยู่เชียงใหม่ สกเดียวัน ถึงสักราช ๑๑๓๑ ตัว ปีกัด เดือน ๑๑ ออก ๔ ค่ำ วัน ๑ ดาวควันทิศวันออก เดือนเจียงแรม ๖ ค่ำ ดาวควันแถมควันเชื่อนไปวันตก ถึงเดือน ๔ เชคคายน้อยพรหมพื้นแมงเหนมวยไปหัวขาวยังเชียงใหม่บ่แพ้ เชคคายน้อยพรหมตายก็ปีนั้น ไปซุกซูปสีห์แลซูปไป ไปตีผ้าขาวพันนาได้นางสาม...มาถววยกษัตริย์อังวะก็ปีนั้น ฟาผ่าเล่มข้าวของกษัตริย์อังวะก็ปีนั้น มานปาวกันควากหื้ออลาน^{๔๔} ก็ปีนั้นแล สก ๑๑๓๒ ตัว ปีกัดยี่ อังคารเทียวร่วมศุกร์ อุบาทว์เกิดแก่สัตว์สี่ตีนสองตีนมากนัก กระต่ายตัวหนึ่งมีหัวเดียวมีตัว ๓ ตัว ยังเกาะเชียงภูลู เดือน ๗ ออก ๓ ค่ำ วัน ๒ ทัพขาวใต้พระโกษาปานเป็นหัวมีคน ๗ พันมารบเชียงใหม่ มาตั้งอยู่ประตูละหลายแควได้ ๙ วัน ถึงวัน ๓ เดือน ๗ ออก ๑๑ ค่ำ แดกหนีล่องไป เดือน ๗ แรม ๘ ค่ำ ไฟไหม้เมืองอังวะ ใหม้หน่อसानเกี้ยวไปเหนือเกี้ยวไปวันตก ถึงวัดพระนอนจึงดับ จาด้วยทัพขาวใต้บ่แล้วเดือน ๘ ออก ๑๑ ค่ำ ยามมืดชะลุ่ม ทัพขาวใต้แตกไป หมูขาวเชียงใหม้ทวยรบเอ็งฟุ้งพระบาทสินา^{๔๕}ขาวใต้ถูกเชคคายซ่ายตาย สก ๑๑๓๓ ตัว ปีร่วงหม้า^{๖๐}

ดวงดาวกับกลางบอกเหตุจากบันทึกรูบาอาโนชัย

ศักราชได้ ๑๑๘๑ ปีกัดหม้า สังขารไปเดือน ๖ แรม ๔ ค่ำ เน่า ๒ วัน วัน ๗ เป็นพระยารวันแล เดือนเจียงออกพรรษาได้ ๑ วัน จันทคราสกินเสียง เชียงใหม่ได้ข้างเผือกเดือนยี่ แจ่มเมืองละกอนก็ได้ข้างเผือก ปี ๑๑๘๒ สังขารไปเดือน ๗ ออกค้ำ พระยารวันออก ๓ ค่ำ เดือน ๗ แรม ๗ ค่ำวัน ๔ ดาวบินขึ้นเมื่อเหนือ^{๖๑}ขุหน่วยแรม ๑๐ ค่ำวัน ๗ ซ้ำบินเมื่อเหนือแถมมาก อัจจรรย็ไจมีมากแล

ศักราชได้ ๑๒๒๐ เดือน ๑๑ ออก ๒ ค่ำวัน ๔ พญาธัญชัยกินข้าวแล้วไปไล่ควายเข้าสวน ขึ้นมาตำหมากบตันเคี้ยวลวดตาย ถึง ๑๒ ค่ำ วัน ๗ พญาอำนาจ

^{๔๔} เจาหู่เพื่อไล่ลาน คำว่าลานในที่นี้หมายถึงเครื่องประดับทำจากแผ่นโลหะมีคำริดบางเป็นแผ่นยาวแล้วม้วนสำหรับใส่ธนู

^{๔๕} ปีนคาบศิลา

^{๖๐} สรรพนิพนธ์ล้านนาคดี เล่มที่ ๑ หน้า ๖ ๑๐ และ ๑๒

^{๖๑} ดาวหันหน้าขึ้นด้านเหนือ

ลมขึ้นลวดตาย ๑๔ ค่ำ เอาพญาธัญชัยไปเสีย ถึงเดือนเบ้งวัน ๓ ยามตูดจ้ายแผ่น
ดินไหว ถึงปถมะยามจันทราสัจกัน ถึงเวลามัชฌิมยามพญาบุญชูใช้สะอื้นลวดตาย
แถมอายุ พญาธัญชัยได้ ๘๐ ทัด อายุพญาอำนาจได้ ๖๔ อายุพญาบุญชูได้ ๗๕ ปีแล

ศักราชได้ ๑๒๒๓ ตัวปีลงเล่า เดือน ๙ แรม ๑๒ ค่ำวัน ๔ ดาววันออก
เดือน ๑๐ ออก ๑๐ ค่ำ เจ้าแม่ฟองแก้วไขลูกบ้านดอนมูลมาตายใส่หลัง^{๖๒}วัน ๑๑ ค่ำ
วัฏระทิงมาขวิดยังคนบ้านเอื้อม คนทั้งหลายยิงบ่ถูก ไกลก็ลวดยิงบ่ออกแถมหนีไป
ทางใดไม่รู้แล เจ้าหลวงกับเจ้าหอหน้าก็บ่ทัดบ่แม่นกัน^{๖๓} ตั้งแต่เดือน ๙ จึงไปเชิญเอา
เจ้าหลวงเชียงใหม่เข้ามารอดเมืองสะกอน เดือน ๑๒ ดับ วัน ๕ ไทยกาบสัน เจ้าทั้ง
สองเป็นฉันทะกันแล้วเจ้าหลวงเชียงใหม่จึงออกจากเมืองสะกอน ในเดือนเจียงออก
๑๓ ค่ำ วัน ๔ ไทเบิกเส็ด อายุเจ้าหลวงญาณรังสีได้ ๗๔ อายุเจ้าหอหน้าได้ ๖๖ บ่ทัด
กันหันกันิ่ง ดาววันก่อออกถึงเดือน ๓ ออก ๑๒ ค่ำ วัน ๖ ไทรวายสัน ฝ่าอยู่บนฟ้าก็
เป็นรูปตุงหว่ายหน้าไปวันออกช่วยเหนือแล

บุพพนมิตร้ายแก่บ้านเมือง

พทพิมพสวลา ปิต

เกทโลหิตตูปัง

อุปสุสภิชุชเต อุปัง

อสสุสฬิ เตภคคัง

ยภขวา รุตตคิตัง

มหิทยผลิเต

โตยากิมิรุธีรัง

พัยคฆาทิบุเรปฏิฐัง

สมณกุลวิาทัง

อินทณฺชิตตอากาเส

น้ำตาพระพุทธรูปตก เหนือพระพุทธรูป

เจตียะแตก เลือดออก เหงื่อออก

สญูปแตกเป็นคว้นออก

ฟ้าผ่าที่อยู่แล้วทั้ง ๓ ทิวเศษ

ฝียักษ์ขับ ฝี่ให้ ฝี่ใคร่หัว

แผ่นดินแตกแผ่นดินคว้นออกไฟไหม้แผ่นดิน

สระน้ำเป็นเลือดเป็นหนอง

ตัวปามีตันว่าเสือ หมี เข้าเมือง สัตว์ตัว..

หอนมาพ้อยมา

ชาวเจ้าสมณะมักผิดกัน

หันพรายยังธนูในอากาศเมื่อวัน เมื่อคืนเป็น

ฝี่รุ่งในอากาศ

^{๖๒} โลงศพ

^{๖๓} ไม่ลงรอยกัน

รวินโท ยมโก

หันพระอาทิตย์ ๒ ลูก

บุพพนิมิตทั้งหลายผู้ขึ้น

อันบ่อหอนเกิดมีแต่ก่อน หลอนเกิดมีสั่นก็หือ

ทวยว่าร้ายเตอะ^{๖๔}

นอกจากตำราที่กล่าวมาแล้วนั้น ยังมีเรื่องเล่าจากการสังเกตดวงดาวต่างๆ เพื่อใช้ประโยชน์ในการเดินทางของคนโบราณ โดยเฉพาะกลุ่มพ่อค้ากองคาราวาน วัวต่าง ที่ต้องเดินทางข้ามป่าเขาไปค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าต่างเมือง โดยปกติพ่อค้า วัวต่างจะเดินทางวันละ ๖ - ๗ ชั่วโมงเท่านั้น กล่าวคือเริ่มเดินทางตั้งแต่ตอนเช้ามืด แล้วไปหยุดพักช่วงก่อนเที่ยง เพื่อปลดสัมภาระและปล่อยวัวพักออกไปหากิน จะไม่นิยมเดินทางกันในช่วงบ่ายเนื่องจากอากาศร้อน อาจจะทำให้วัวหงุดหงิดและเดินไม่ไหว เนื่องจากของที่ต่างบนหลังวัวจะมีน้ำหนักมาก เมื่อพักผ่อนแล้วเวลาเช้ามืดพ่อค้าวัวต่างจะคอยสังเกตดาวข้างหลวงว่า เมื่อไรก็ตามที่ดาวข้างหลวงปกงวง คือดาวส่วนที่เป็นวงข้างตั้งขึ้น แสดงว่าเป็นเวลาใกล้สว่าง ก็จะเตรียมสัมภาระออกเดินทางต่อไป และในเวลาพลบค่ำทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้จะมีดาวอีกกลุ่มหนึ่งชื่อว่า **ดาวพร้าวจีน**^{๖๕} เป็นดาวที่นักเดินทางใช้สังเกตยามพลบค่ำ เพื่อบริหารตำแหน่งทิศหรือเป็นแผนที่บนท้องฟ้า ในยามที่ดาวข้างหลวงยังไม่ปรากฏ นอกจากนี้ยังมี**ดาวหมูกอง** หรือ **ดาวผกาย**^{๖๖} ซึ่งเชื่อว่าเป็นดาวที่หมู่ป่าจะคอยใช้ดูเป็นสัญญาณหากิน พรานป่าจะสังเกตดาวดวงนี้เพื่อออกล่าสัตว์ในป่า นอกจากนี้ยังมี **ดาวหมาหลับ** เป็นดาวที่โจรขโมยรอกอย เนื่องจากหากดาวดวงนี้ขึ้นตรงหัว หมาจะหลับ รวมไปถึงกลุ่มชาวประมงเมืองฮอดและดอยเต่า จะสังเกตดาว**ปลาตะเพียน**ขึ้นกลางหัว ถือเป็นเวลาที่เหมาะสมกับการออกหาปลาในยามกลางคืนเนื่องจากปลาจะออกมาว่ายเล่นบนผิวน้ำ เป็นต้น

^{๖๔} สุริยยาตรา และจุฬามณีสาร หน้า ๑๓๕

^{๖๕} หมายถึงต้นมะพร้าวที่เอียง ดาวกลุ่มนี้ไม่ทราบว่าเป็นดาวกลุ่มใดบนท้องฟ้า ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พ่อหนานอินคำ ธนุชัย บ้านพร้าวหนุ่ม อำเภอแม่แจ่ม และหลวงพ่อบุญจมิน สุตา วัดบ้านดงหาดนาค อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

^{๖๖} หมายถึงดาวศุกร์ บางครั้งเรียกดาวประกายพริก

คำสอนของครูบาวชิรชัยชาวปี้ได้กล่าวถึงการเอาตัวรอดจากการหลงป่า ด้วยการสังเกตดวงดาวบนท้องฟ้าได้กล่าวอธิบายไว้ว่า ถ้าหลงป่าเมื่อคืนหื้อแหงน ผ่องอุกซ์ดาวตามฤดู ถึงเดือน ๑๒ เดือนเกียง เดือนยี่ เดือน ๓ ใน ๔ เดือนนี้หื้อผ่องดู **ดาวข้างน้อยมีหนโตหนนั้นเป็นทิศตะวันตก หัวข้างน้อยมีหนโตหนนั้นเป็นทิศตะวันออก** ท้องข้างน้อยมีหนโตหนนั้นเป็นทิศใต้ หลังข้างน้อยมีหนโตหนนั้นเป็นทิศเหนือ ถ้ารู้ทิศต่างๆแล้วหื้อพิจารณาถ้าเราออกจากบ้านมาทิศใดหื้อกลับไปตามทิศแห่งดาวนั้น

ในเดือน ๔ เดือน ๕ เดือน ๖ และเดือน ๗ ใน ๔ เดือนนี้ดาวสะเปาออกมา หื้อแหงนผ่องดู**ดาวสะเปา** ท้ายหัวดาวสะเปามีหนโตหนนั้นเป็นทิศตะวันตก ท้องดาวสะเปามีหนโตหนนั้นเป็นทิศตะวันออก ถ้ารู้ทิศเหนือทิศใต้แล้วยังไม่รู้หนเหนือหนใต้ หื้อผ่องดู**ดาวเต่า**ที่อยู่ในท้องสะเปานั้น หัวเต่ามีหนโตหนนั้นเป็นทิศเหนือ ก้นดาวเต่ามีหนโต หนนั้นเป็นทิศใต้ หากพิจารณาดูหื้อถืเตื่อะ

ในเดือน ๘ เดือน ๙ เดือน ๑๐ และเดือน ๑๑ ใน ๔ เดือนนี้**ดาวข้างหลวง**ออกมา หื้อแหงนดู**ดาวข้างหลวง** ปลายวงข้างหลวงมีหนโตหนนั้นเป็นทิศตะวันออก หัวข้างหลวงมีหนโต หนนั้นเป็นทิศตะวันตก ท้องข้างหลวงมีหนโตหนนั้นเป็นทิศเหนือ หลังข้างหลวงมีหนโตหนนั้นเป็นทิศใต้ หากอากาศเป็นผ้าเป็นหมอกผ่องบ่เห็นดาวหื้อนอนหลับเสียที่นั่นเตื่อะ อย่าได้เดินไปจักหลงป่าเป็นแน่ หากนอนอยู่ที่นี่จนแจ้ง ตะวันออกเราจักรู้ทิศแล

การสังเกตดวงดาวของคนล้านนานั้นยังมีอีกมาก แต่ละท้องถิ่นจะมีวิธีการสังเกตดวงดาวบนท้องฟ้าที่แตกต่างกันออกไป เมื่อความเจริญเข้ามาสู่ท้องถิ่นทั้ง ไฟฟ้า ถนนหนทาง รถยนต์ โทรศัพท์ วิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพาการสังเกตท้องฟ้าและ ดวงดาวจึงค่อยๆ เลือนหายไปจากวิถีชีวิตคนล้านนา